

TERRA RUBRA

Full informatiu de la Vila de TARROJA - Any 15 - Maig-juny de 2004 - Núm. 88

EDITORIAL

Hem sentit a dir sovint que el temps és boig. Normalment ho recordem i ho afirmem quan el temps no encaixa amb el que nosaltres voldriem, sobretot si ens obstaculitza el que estem fent. Quin temps! Podia ploure un altre dia. Avui que sortim fora ens ho ha espatllat tot.

Enguany, el temps, també ha fet de les seves, ens ha espatllat molts dies, sigui per la pluja, sigui per la fresca tardana, però el resultat és que, durant la primavera, la Segarra ha estat un immens jardí. Els arbres han brillat amb resplendent verdor com mai, les flors boscanes trobaven l'indret per créixer i fer-se veure i els sembrats han trobat, com en una estricta planificació, el temps que volien.

Aquest any, la Pasqua florida ha estat molt veritat i

la Pasqua granada s'endevina plena de fruit i esperem que, sense obstacles, pugui recollir-se.

Sobre la collita d'aquest any no se'n fan gaires comentaris i algun encara és per dir que hauria anat millor si hagués fet ... o hagués deixat de fer....

En fi, que el pagès, que ha lluitat sempre contra el temps, ni quan va bé no se'n fia.

Esperem que la collita arribi a bon port i tots puguem celebrar-ho com pertoca.

NOTÍCIES

● Festa del Roser de Tarroja, dia 2 de maig. Com gairebé cada any una mica pasat per aigua, tot i que al matí el sol deixà entreveure la seva cara agradable i es pogué celebrar la missa solemne cantada per la Coral Orfeó Joventut de Bellpuig, que en acabar ens oferí un petit concert, que els amants del cant coral sempre agraïm.

A les sis de la tarda, a l'era de cal Fuster, tirada de bitlles, foren dinou els participants i quatre les tirades, llàstima que la pluja no ens deixà gaudir d'una tarda esplèndida i els espectadors aviat es veieren en la necessitat d'abandonar l'espectacle.

El ball de tarda-nit amenitzat per l'orquestra Slogan donà el toc final a la festa.

● El dia 29 de maig els tarrogencs amb ganes van poder desplaçar-se amb autocar a l'excursió preparada per l'Associació de dones el Lilà i l'Ajuntament de la vila. Al matí visita a les coves de Benifalset, dinar al Poble Nou del Delta i a la tarda passejada pel port de Sant Carles de la Ràpita. Un dia que va incloure visita cultural, bona teca i temps per a la comunicació, amb passejada inclosa. Tot un èxit.

● El mateix dia 29, a les sis de la tarda l'ermita de Sant Julià s'omplí de gom a gom per celebrar el bateig de la petita Helena. No és pas cap veïna de Tarroja no, només que els seus pares han triat aquesta ermita per fer-la cristiana. El marc no podia ser més escollit, aquesta primavera la Segarra és un jardí, brodat amb tots els colors del

verd, pintats amb el vermell de rosella i molts altres tons de flors silvestres, també presents en els camps i a la vora del camí. Una petita representació de la parròquia de Tarroja vam acompanyar als pares i familiars en aquest gran dia. L'avi matern per tots nosaltres conegut, també col·laborador de TERRA RUBRA alguna vegada, ens obsequià amb un petit poema que transcrivim. Enhorabona!

Lluna plena

*Quan, una clara nit d'hivern,
amb lluna plena i alta –un bressol de silenci–,
vas trucar al món, ens vas commoure
el cos menut com una flama
rosada, com un rierol
nascut al cor de la nit freda.
Helena; avui, dia de gràcia,
t'ofereixo tots una ampla almosta
d'amor, una alegria compartida.
I sota els ulls de Déu, que somriu amb la lluna,
t'ajudarem a créixer.*

JORDI PÀMIAS

● Eleccions al Parlament Europeu el dia 13 de juny, a Tarroja els membres de la mesa també van tenir temps per avorrir-se, els votants van ser pocs, com a la resta de països europeus:

Habitants censats	145
Vots	85
Convergència i Unió – Galeusca	
pobles d'Europa	26
Partit dels socialistes de Catalunya	19
Candidatura Unitat popular	1
Partit Popular	12

Esquerra Republicana de Catalunya ...	16
Iniciativa per Catalunya-Verds,	
Esquerra Unida, Alternativa	4
Els Verds, Grup Verd Europeu	3
Partido Cannabis por la	
legislación y normalización	3
Vots en blanc	1

● 5è Curset d'estiu d'Arquitectura Popular. Aquest any el tema serà "Religiositat i arquitectura popular"

Del 2 al 6 d'agost

Cervera, Cubells, els Plans de Sió, Ponts, Sanaüja i Tàrraga.

"L'arquitectura i l'escultura manifesten el component religiós amb diferents obres, com les ermites, les capelles i els oratoris. Es troben situades al camp i estan dedicats a un patró, amb una construcció simple, on se celebra un dia a l'any la festa del Sant Patró i amb uns goigs, coneguts pel veïnat. Aquest tema està lligat als aplecs, a les llegendes, als miracles, a les aparicions, etc.

Les creus de pedra, algunes de les quals encara es troben en places, indicaven origi-

nàriament les sortides dels camins dels pobles.

Els cementiris són un espai ple de simbologia pel fet que s'hi enterren els difunts.

Per poder comprendre la iconografia religiosa cal conèixer bàsicament els codis de comunicació que s'empraven, fet que ens ajudarà a conèixer i entendre ritus i costums, alguns dels quals han arribat encara a la nostra generació".

● La Revetlla de Sant Joan troba caliu a la nostra vila, amb la preparació d'una fideuà i pollastre al forn, que serà servit com a sopar de revetlla. Amb el foc atiat per la bona fusta, com cada any, el saltarem cantant el "Sant Joan bon sant, sant Pere bon home..." Entremig de tot no hi faltarà la tradicional coca de Sant Joan.

Acabarà la festa, segons el programa, amb un bon ball.

● Anna Manaut Caixal, tarrogenca de tretze anys, començà als vuit anys les activitats esportives a l'ASSOCIACIÓ Consell Local d'Esports de Guissona (ACLE) i ara, amb 1'85 metres d'alçada, ha participat des del mes de febrer en els entrenaments de la Selecció Catalana de Handbol. Li desitgem sort i que la puguem veure competint esportivament en aquest esport que cada dia té més adeptes.

Defuncions:

El dia 19 d'abril a l'edat de 82 anys morí Paulina Huguet i Carlos.

El dia 18 de juny de 2004, a l'edat de 92 anys, morí a Barcelona Francesca Golanó i Balcells, vídua de Josep Llenes Vall.

El nostre més sentit condol a les respectives famílies.

LES RELACIONS DE PARENTIU ENTRE EL LLINATGE MALLA I LA FAMÍLIA LLENES, DE TARROJA, SEGONS EL METGE GUILLEM BATLLE (1919)

Durant els primers decennis del segle XX es va posar de moda redactar “topografies mèdiques” d’algunes poblacions. Una d’elles, referida a Tarroja, va ser escrita pel metge Guillem Batlle. Durant la preparació de l’obra, segons ens diu el mateix autor en un article titulat “*Los Malla de Conanglell i los Llenes de Tarroja*” i publicat al número 149 del periòdic cerverí *Nuevo Ambiente*, que porta la data del dia 16 de febrer de 1919, Guillem Batlle examinà diversos arxius, entre ells, possiblement el parroquial de Tarroja. Però, a l’article esmentat, l’únic que ens ofereix és un conjunt de dades, procedents de l’arxiu particular de la família Llenes, que havien estat tretes, bàsicament, dels *Anales de Cataluña*, de Narcís Feliu de la Penya, i dels *Anales de la Corona de Aragón*, de Jerónimo Zurita. Amb aquest article, el metge intentava demostrar el parentiu existent entre els membres del llinatge Malla i els de la família Llenes de Tarroja. L’article diu així:

«Hace ya algún tiempo que, hallándome atareado en regirar archivos, revisar legajos antiguos, libros parroquiales y de diversos autores con objeto de escribir la “Topografía Médica de Tarroja”, encontré en el archivo particular de casa Llenes, de la misma población, unas notas históricas referentes a algunos célebres personajes de ambas familias, de los que ya hizo mención el

autor del folletín de Nuevo Ambiente “Tarroja”, que por lo curiosísimas me llamaron la atención y que publico con el permiso de mi excelente amigo don José Llenes, actual gefe de esta familia. Dicen así:

Bernardo de Malla. Fue uno de los que asistieron en las guerras y victorias de Andalucía, Castilla y Valencia contra los moros sirviendo al rey don Pedro I. Año de 1210. (*Anales de Cataluña*, tomo II, pág. 25).

Guillén y Pedro de Malla. Fueron de los que se dieron a conocer en las guerras que tuvo en un tiempo el rey don Jaime I y lo acompañaron a Roma. Año de 1298. (*Anales de Cataluña*, tomo II, pág. 136).

Berenguer de Malla. Fue elegido de parte de la nobleza de Barcelona para que se tuviese el parlamento en Montblanch después de la muerte del rey don Martín. Año de 1410. (*Anales de Aragón*, parte 3^a, libro 11, cap. III, folio 3).

Felipe de Malla. Arcediano de Panadés y canónigo de Barcelona. Fue enviado como embajador a Alcañiz a 11 de octubre de 1411 para la elección de rey al infante don Fernando. (*Anales de Aragón*, parte 3^a, libro 11, cp. 40, folio 32). Y con otros fue enviado para decir las diferencias del parlamento de Alcañiz de parte del parlamento de Barcelona. (*Anales de Aragón*, parte 3^a, libro 11, cp.

55, folio 42). Y el mismo fue enviado por embajador (año 1415) de parte del rey don Fernando al rey de Inglaterra para tratar de la paz y el matrimonio de la

infanta doña María, su hija, con aquel rey. (Anales de Aragón, parte 3ª, libro 12, cp. 48 y folio 112). Y con el conde Cardona fueron enviados al concilio de Constancia. Año 1416. (Anales de Aragón, parte 3ª, libro 12, cap. 63 y folio 121). Y de allí pasaron a Roma para tratar de legítimo pontífice de orden de los reinos de Aragón y quedó electo Martinus V por legítimo pontífice. Y en su presencia, de los señores cardenales y demás embajadores predicó y oró otro de Malla. Año 1417. (Anales de Aragón, parte 3ª, libro 12, cap. 66 y folio 131).

Cecilia de Malla. Casó con Juan de Llenes y de esta unión descienden Carlos de Llenes, nombrado en 1762 procurador de la villa de Tarroja de parte del duque de Medinaceli, y Buenaventura de Llenes, corregidor que fue de la provincia de Sonora (Méjico), desde donde se recordó siempre de las necesidades de Tarroja, su pueblo natal.

Guillermo Batlle, médico».

JOSEP M. LLOBET I PORTELLA

Full informatiu de la Vila de Tarroja

Consell de Redacció: *Josefina Carulla, Josep Coma, Josep Condal, Narcís Saladrígues, i Mercè Torra.*

Col·laboradors: *Jeroni Artigas, Josep M. Llobet, Ramon Castellà, Jaume Secanell, Alba Vallés, Núria Verdés i Ramon M. Verdés.*

Correcció: *Servei Comarcal de Català del Consell Comarcal de la Segarra*

<http://www.terrarubra.org>

c/e: revista@terrarubra.org

Els articles publicats reflecteixen únicament l'opinió de llur signant.

Núm. de compte per als subscriptors: 2013 0315 22 0200665270

Edita: **«Comissió d'Estudis Tarrogencs»**

C/ de l'Església, 1 - Tel. / Fax 973 52 00 65 - 25211 TARROJA

Muntatge i impressió:

Saladrígues, S.L. - Font, 7 - 25250 BELLPUIG

Dip. Legal: L-2107 - 1990

TARROJA I EL CONSUM D'OUS (1885)

Era l'any 1885, tot i que no tenim constància dels impostos que el Consistori de la nostra població imposava als vilatans, sí que remenant la calaixera, hem topat amb una troballa, que per curiosa, valdria la pena de fer una aturada.

A diferència d'avui dia, sembla que els ajuntaments no tenien massa elements justificables per a imposar recàrrecs als habitants de qualsevol població. No podien gravar l'aigua, ja que cadascú se l'havia de proporcionar portant-la amb cantis i galledes des de la font, que prou fatiga suposava. Tampoc no ho podien fer sobre els animals, perquè cada família només criava els que necessitava pel consum.

No existien els vehicles de motor, per gravar amb impostos, i els carros ja tenien el seu petit impost, potser alguna bicicleta atrotinada poguéssim trobar en qualsevol casa, però tampoc era la qüestió. La gran majoria tenia prou feina per anar tirant, que és un dir, perquè tirar, tirar, no es tirava gairebé res, llavors, tot s'aprofitava, la roba, el menjar, el calçat, qualsevol eina..., tot tenia una manera d'adobar-se quan es desgastava.

Doncs bé, com que de ben segur l'Ajuntament tampoc navegava en l'abundància, es veié obligat a treure's de la màniga allò que ningú amb bona gana i força salut hauria pogut imaginar.

En un acord unànimе del Consistori de la nostra vila i no sabem ben bé si motivat

per considerar el fet com un excés o tal vegada per la necessitat d'eixugar necessitats més urgents, que el propi bon apetit del veïnatge. Vegem el que ens diu l'Acta de l'Ajuntament, dels primers dies de maig de l'any 1885:

“...se acordó solicitar de la superioridad la debida autorización para imponer un arbitrio o recargo extraordinario de un veinticinco por ciento sobre los 50.000 huevos que por término medio se consumen en esta localidad, cuyo precio medio es de cuatro pesetas el ciento, otro igual sobre los 80.000 kilogramos de paja que se consumen en este Distrito, cuyo precio medio es de una peseta y cincuenta centimos cada cien kilogramos y el mismo arbitrio extraordinario sobre los 587.276 (?) kilogramos de leña que en un quinquenio se consumen anualmente en esta misma población, siendo su precio medio una peseta por cada cien kilogramos...”

L'aviram, la palla i la llenya era quelcom que totes les cases tenien, segurament aquest impost no ompliria la caixa de l'Ajuntament, però podia ajudar a no augmentar els deutes.

Com pogueren arribar a la conclusió de la quantitat d'ous que es consumien a Tarroja durant un any ?

Interrogarien els habitants per mitjà d'una enquesta? Farien un recompte de les closques dels ous que un cop utilitzats feien cap al femer juntament amb la brossa? Però,

si aquestes closques eren triturades perquè les gallines les mengessin de nou, ja que la closca d'ou és una bona font de calci, que segurament en aquell temps necessitaven les mateixes gallines perquè els ous en el temps de més posta no es convertissin en clascamolls?

Tot un treball de recerca. Només que si es fes actualment, hauríem d'explicar la tècnica i els mitjans que hem utilitzat per passar a les conclusions.

Tarroja per aquells anys tenia una població al voltant d'uns cinc-cents habitants, als quals correspondria un consum d'ous per habitant, no tan exagerat com sembla a primera vista. Està ben clar pel que sabem i alguns dels nostres avis ens han transmès, que de pollastre se'n menjava poc, i les gallines, quan ja no servien per a pondre anaven directes al "remaçador" per aconseguir fer algun que altre quartet, que servia si més no, per comprar aliments distints que no tenien a l'abast en els animalons del corral. Tot i així, alguna arribava a l'olla per a fer un bon brou, que habitualment i en la majoria de les cases, només consumien les parteres, així podien criar amb bona llet els nadons, ja que, els petits, no s'alimentaven d'altra cosa, fins quasi a l'edat en què les dents els permetien la menja dels adults.

Si resulta un fet curiós per a nosaltres, el consum d'ous que es feia per aquells anys, no ho és gens menys, l'altre tipus d'impost que acompanyava al primer, és a dir que si no t'agafaven pels ous, t'agafaven per la palla i sinó per la llenya, tres coses que cap pagès es podia excusar de no tenir. Però de la palla i la llenya, ens n'ocuparem un altre dia, ja que seria bo recordar les mil i una utilitzacions que la palla tenia en una socie-

tat pagesa i aprofitadora com la de la Segarra, en aquell temps.

Fet i comptat, sembla que aquell any l'Ajuntament s'havia fet la il·lusió de comptabilitzar alguns diners de més. No trobem però en les actes, cap més indicatiu de si la "superioridad" els concedí el permís per fixar tals impostos o si s'hagueren de conformar amb els pocs "calerons" que l'Ajuntament remenava en aquells temps.

Els diners és el que menys importa, la constatació d'una manera de viure, que tot i lluny en els anys, no tant, com per ser oblidada. Les coses que ahir eren importants avui ens semblen foteses. El món evoluciona a gran velocitat, però la història es va repetint ara per uns, ara per altres.

L'any 2004, ja no trobem gallines que escaten el terra de l'era, ni que pugui menjar-se els cucs que el terra del corral els proporcionava, però sí que coneixem persones al nostre entorn que segueixen consumint ous cada dia de la categoria més inferior, (avui els ous també són dividits en categories) perquè el seu sou, la seva jubilació, la seva economia no els permet comprar altres aliments més consistents.

JOSEFINA CARULLA I PORTA

COLOM, UN HOME DE CIÈNCIA

Seria injust considerar a l'Almirall Colom com un gran científic, sobretot tenint a l'abast testimonis escrits que el presenten com observador de fenòmens naturals del seu entorn, als quals solia acompanyar sempre amb alguna explicació racional de caràcter físic. Conseqüent sempre amb el seu esperit renaixentista de coordinar els fets reals observats amb l'autoritat dels antics coneixements.

A través de l'obra escrita coneguda, com seria el **"Diari de Navegació"** o les **"Relacions de viatge"**, podem descobrir l'interès i la curiositat que l'empenyia. De tal manera que, en arribar al Nou Món tot seguit donà testimoni de la configuració de la terra, de les formes vegetals, dels costums animals, de la distribució climàtica i de les variacions del magnetisme terrestre observat durant el viatge de exploració.

El sol fet d'haver descobert la *declinació magnètica* (1) seria suficient per a considerar-lo com un veritable científic, ja que altres experts navegants de la seva època, a veure la inclinació de l'agulla nàutica, es limitaren a mantenir-la horitzontal per mitjà de la tècnica de les boles de cera.(2)

Colom tindria el mèrit d'haver estat el primer a descobrir una línia magnètica sense declinació, i d'explicar que sense declinació magnètica canvia i evoluciona del nord-est al nord-oest, portant a l'estudi del magnetisme terrestre a tot el continent europeu del segle XVI. Aquest descobriment de la línia magnètica sense declinació assenyala

un gran avenç en la història de l'astronomia nàutica, que per alguns –com Livio Sanuto– va atribuir equivocadament a Sebastià Cabot, pilot cinc anys posterior a l'expedició Colombina. Colom no tan sols va descobrir que a l'oceà Atlàntic existia una regió en la qual el meridià magnètic coincidia amb el geogràfic, sinó que va fer l'observació que la declinació magnètica podria servir per a determinar la situació en què es trobava una embarcació amb relació a la longitud cartogràfica.

També va destacar Colom en el coneixement de les corrents marines, essent ell el primer a descriure la coneguda com a *corrent equatorial*. O sigui, l'existent entre els tròpics, on assenyala que "les aigües es mouen com la volta del cel, de l'est a l'oest", posant com a testimoni la massa flotant de les herbes marines.

"Quando yo navego de España a las Indias, fallo luego en pasando 100 leguas a Poniente en las Azores grandísimo

mutamiento en el cielo e en las estrellas, y en la temperancia del aire, y en las aguas de la mar; y en esto he tenido mucha diligencia en la experiencia. Fallo que en la Setentrion de Austre, pasando las dichas 100 leguas de las dichas islas, que luego en las agujas de marear que hasta entonces nordesteaban, nordestean una quarta de viento todo entero, y esto es que allegando allí aquella línea, como quien traspone una cuesta, y así mesmo fallo la mar toda llena de yerba de una calidad que parece ramitos de pino, y muy cargada de fruta como de lantisco, y es tan espesa que al primer viaje pensé que era bajo, y quedaría en seco como los navíos, y hasta llegar con esta raya no se falla un solo ramito...”

Segons consta en una carta escrita des de l'illa de Haití en el mes d'octubre de 1498, en la qual explica detalladament la situació de l'impacte produït pel gran banc de Sargassos, situat a la conca de l'oceà Atlàntic.(3)

Juntament als anteriors testimonis exposats –deixant de banda molts altres que podríem afegir– per tal de demostrar la gran capacitat d'observació de Colom, basat sempre amb la filosofia lul·liana i d'expressar científicament els fenòmens de la naturalesa a l'abast. Podríem afegir un altre de caràcter documental, el de la carta reial ordenada per la reina Isabel la Catòlica al seu secretari Joan de la Parra, signada a Laredo el 18 d'agost de 1496, per tal d'agrair l'informe fet per l'Almirall sobre la convenient navegació per la mar del nord i el canal de Flandes amb motiu del viatge que havia de fer la seva filla Joana de Castella “Vi vuestra letra e escritura e parescer vuestro para el viaje de la archiduquesa mi muy cara e muy amada hija, el cual es muy bueno e

como de **homo sabio** e que tiene mucha plastica e experiencia en las cosas de la mar...”

Reconeixement científics que, més tard, utilitzarà el seu fill Ferran per tal de realitzar una memòria dedicada a Carles I per viatjar amb motiu de la coronació com a Emperador d'Alemanya, coneguda com “*Escritura o forma de navegación para su alto y felicísimo pasaje de Flandes a España*”, , datada en el 1522, i amb còpia conservada a la biblioteca Colombina. Seguici imperial del qual el propi fill de l'Almirall Colom en formava part des de Barcelona.

ALBA VALLÈS I FORMOSA

BIBLIOGRAFIA I NOTES

1. La declinació magnètica, en física i nàutica, és l'angle que forma el meridià magnètic amb el geogràfic. I es medeix amb la brújola.
2. Ramon Llull, en l'**Art de navegar**, havia parlat de l'agulla nàutica i del seu ús. I deduí que Colom coneixia bé les obres del mallorquí.
3. Els antics donaren el nom de Mare Pigrus al mar del Sargassos, i consideraren que era un perill per a la navegació, ja que estava format per masses d'algues creant un teixit capaç de poder atrapar les embarcacions. Temor que no era sense fonament ja que l'àrea que ocupava aquest gegantesc prat marí era, aproximadament, igual a tota la superfície d'Europa.
4. Julio Rey Pastor, “La ciencia y la técnica en el descubrimiento de América” Buenos Aires, 1942.
5. Martín Fernández de Navarrete, “Colección de Viajes y Descubrimientos...” t.III, doc. 34. Suplement de la col·lecció diplomàtica, Madrid, 1825-1837.
6. Emiliano Jos, “Vida y obra de D. Fernando Colón”, Sevilla, 1945

DESNUAR LA HISTÒRIA, UN EXERCICI CONTINUAT

NOVES RECERQUES COLOMBINES DES DE LA CATALANITAT DE L'AFER

Altra vegada, i ja comptem tres edicions, s'ha celebrat el simposi anual sobre la *descoberta catalana d'Amèrica*. Enclavats a la Sala Municipal, el dissabte 13 de desembre de 2003 (matí i tarda) –i sota el patrocini de l'Ajuntament d'Arenys de Munt–, fou la data escollida per a copsar la faisó de les noves aportacions.

D'antuvi, la presentació va anar a càrrec de l'historiador local Agustí Barrera. Abans però, el batlle, Andreu Majó, també va tenir unes paraules per a la concurrència. En Barrera, creador habitual de la història contemporània, va encetar el seu proemi destacant el concepte d'història com abús ideològic per part de tot *statu quo* dominant. Heus ací, quan la trama pren l'adjectivació d'*història oficial*. Una legitimitat que, sens dubte, cimenta i justifica la idea moderna d'Estat-Nació (segles XIX i XX). Seguint la seva intervenció, va focalitzar el menysteniment d'aquestes investigacions a una consciència nul·la pel que fa a comprendre i admetre la diversa plurinacionalitat ibèrica, la qual també afecta a una Catalunya, fins avui profundament –volgudament?– endormiscada, a causa d'un encaix peninsular del tot hipnòtic. Com s'observa, l'orador reparteix a

ambdós costats els greuges de la normalitat del país. Un altre punt va ésser la fermesa –sempre necessària– per a afrontar la veritat. Una veritat que, sovint, incomoda. Per això, s'expressa no apta per a gent poruga. Aquesta raó, i segons En Barrera, és la causant del desequilibri entre la *veritat històrica* i la *veritat oficial*. Concretament, i en el cas de la temàtica colombina, es tracta d'una diàfana *manipulació*. Per dissort, falsificar, ocultar, tergiversar..., han estat maquinacions habituals que han minimitzat la història de Catalunya. De fet, un llegat replet de buidors que fa impossible una estima vertadera. La darrera contribució va fer referència al rigor epistemològic i a la metodologia emprada. Dues realitats indissolubles, si el treball vol esdevenir seriós. Així, cal tenir en compte que l'estudi històric s'emmarca dins el grup de disciplines no científiques. Per tant, aquesta naturalesa ja fa que la metodologia sigui ben especial. D'entrada, vindria suggerida per la hipòtesi de treball, la qual, i més tard, pot convertir-se –aplicant les tècniques provatòries adients– en teoria. A més, i fent un doble gest d'humilitat, cal adonar-se, per una banda, de l'assentament espaciotemporal de qualsevol subjecte humà i, de l'altra, de la provisionalitat que en resulta d'aquesta situació inherent.

La primera ponència, intitulada “*Àlvar de Portugal i Cristòfor Colom*”, fou llegida per l’historiador Jordi Indiano. Aquest, ja fa anys, ubica part dels seus estudis en l’etapa colombina succeïda a Portugal. Una vegada més, queda ratificada la relació intensa entre l’Almirall i la cort reial portuguesa. Justament, N’Àlvar de Portugal, senyor de Tentugal, i mullerat amb Felipa de Melo, destaca per ésser un magnat d’alta insígnia lusitana (malgrat que fugí del país forçat per certes venjances polítiques) i proper a Colom. Però, el lligam no acaba pas aquí. Resseguint la seva genealogia, trobem que fou el progenitor de Jordi de Portugal i Melo, comte de Gelves, que es va esposar amb una de les nétes de Colom, Na Isabel Colom de Toledo. Així doncs, una altra analogia salta a la vista.

La segona ponència, exposada per Roser Parellada, també s’encunya en el regne de Portugal. El seu títol és: “*Felipa de Coïmbra: l’autèntica muller d’En Cristòfor Colom*”. A primer cop d’ull, i fins ara, hem afirmat que les investigacions són minses, confuses i, àdhuc, contradictòries. Després d’una repassada ràpida a l’estat de la qüestió, és l’autora qui mostra el seu posicionament. Segons Parellada, no hi ha dubte que dona Felipa és la vera muller de Colom. Tanmateix, els textos ens condueixen a diferents identitats sobre la mateixa persona. Així, trobem la susdita Felipa acompanyada de cognoms com: Moniz, Muñiz, Perestrello (nom dissimulat que marca la via paterna i materna) o Palestrel.

Si qualche cosa adopta versemblança és la seva ascendència reial i portuguesa. Precisament, Felipa és filla de Pere de Portugal, duc de Coïmbra, fill del rei Joan I d’Avis i, d’Isabel d’Urgell, filla del comte d’Urgell. Per tant, el casament (1428) va suposar l’enllaç de dues cases reials d’ampla tradició. Un parentat que manifesta la salut de l’estirp catalana. Ara bé, el matrimoni ací a ressaltar és el de Colom i Felipa. Per la cronologia, tot fa pensar que no pot ésser el Colombo genovès (massa jove), sinó el Colom català (nascut - probablement - el 1424 i mort el 1506). Un altre reforçament de les noces del navegant amb Felipa és la informació aportada per Gonzalo Fernández de Oviedo. Aquest fa coincidir el citat Perestrello amb el llinatge propi de Colom. Síntoma inequívoc que hi ha comunitat de pàtria. Tot això, també ens duu a pensar que Colom no és pas

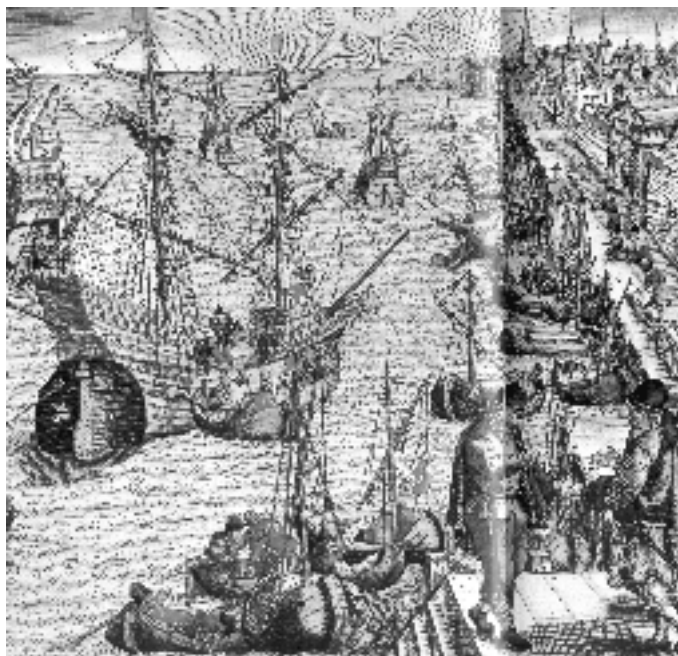
Casa de Colom a Funchal (Portugal)

un xitxarel·lo, ans al contrari. De ben segur, i abans de la gesta nàutica, ja era home de Cort. Aquest pressupòsit és clau per a desemascarar l'entrellat.

La tercera ponència la rubrica un servidor. Com a pedagog, intento escatir "*L'erudició i cultura d'En Cristòfor Colom a través dels seus textos*". La hipòtesi és la sospita que Colom és proper al coneixement degut a la seva provinença nobiliària. Alhora, també vull provar que la seva personalitat correspon a la de Joan-Cristòfor Colom i Bertran (barceloní de nissaga distingida). Després de l'obligada parada gnoseològica, detallo els dos textos d'autoria colombina posats a estudi. A saber: "*Relación del tercer viatge*" i "*Carta a Doña Juana de la Torre, ama del príncipe Don Juan*". Una tria animada per la poca controvèrsia efectiva. Pel que fa al seu pòsit cultural, mostra un bagatge formatiu força rellevant. Nogensmenys, caldria diferenciar entre una erudició professionalment aplicada (navegació i cosmografia): cites de Ptolomeu (s. II d.C.), Marco Polo (1254-1324) i, sobretot, Pere d'Ailly (1350-1420); d'una altra de trets més personals (històrica i religiosa): cites bíbliques i de proeses grandiloqüents. És clar, doncs, que un individu amb aquesta desimboltura va tenir un accés dolç a l'estadi cultivat. Aquesta via fou l'estament nobiliar. Posició amplament

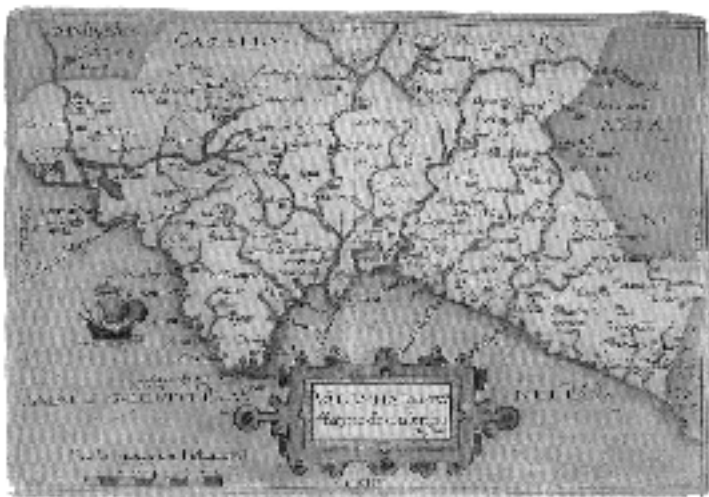
provada des de prismes ben distints: mullerat amb una descendent de la casa reial portuguesa (i catalana); home activament compromès amb els conflictes i guerres del moment; i, signatari d'un contracte capitular que li donà els títols d'Almirall de la mar oceana, Virrei i Governador de les Índies. Dit això, tots aquests indicis només ens perfilen un origen català del viatger a Nou Món. L'ajustament és perfecte per a Joan-Cristòfor Colom i Bertran: noble, unit matrimonialment a una reialesa estrangera, combatent acèrrim i posseïdor d'uns privilegis exclusius de la corona catalanoaragonesa.

La penúltima ponència és fruit d'En Carles Camp. En aquesta ocasió, el tema escollit és: "*València: origen de la indústria sedera americana*". La

Navegants portuguesos. Sortida del port de Lisboa cap a les Índies Orientals

història oficial diu que Ferran Cortès, l'any 1521, va acabar la conquesta de la Nova Espanya (l'actual Mèxic). Doncs bé, seguint les mateixes fonts, sabem que vint anys més tard ja s'hi havia desenvolupat una potent indústria sedera. De fet, alguns testimonis donen proves visuals d'aquesta forta implantació, car les grans extensions de morera (aliment propi dels cucs de seda) dominaven a arreu. Es diu que l'impulsor d'aquesta iniciativa va ésser el primer bisbe de Mèxic, el franciscà Juan de Zumàrraga. Ell mateix, l'any 1534, és qui ordenà rebre l'enviament d'alguns moriscos granadins, a fi que instruïssin la població autòctona en la sederia. Certament, l'únic lloc del regne de Castella que en aquella època tenia una sòlida producció sedera eren els moriscos pertanyents a l'antic regne de Granada. Però, és factible que només en set anys (1534 a 1541) s'establís una puixança tan espectacular? Per al ponent és impossible. Abans de tot, si l'acció ve de Castella, hauria estat més assenyat invertir en cultius clàssics no ignorats (agricultura i ramaderia), que no pas en un cultiu totalment desconegut i forani (morisc). Així doncs, la resposta és València. Allà, entre els anys 1430-1450, va tenir lloc una forta emigració de genovesos, els quals van portar l'artesanía de la seda (bàsicament, mestres velluters). De

mica en mica, el negoci va anar creixent fins al punt d'esdevenir la principal economia del regne valencià. La consciència era tal que, àdhuc, es va dictar una llei per a protegir els arbres (1458). Malgrat l'apogeu econòmic de València (sector comercial, indústria del sucre, indústria de la seda, derivats, ...), hi havia fortes tensions de caire polític i social (fams periòdiques, crisis institucionals i, sobretot, corrupció), la qual cosa va culminar amb una guerra civil (1520-1522): guerra de les Germanies. Com a conseqüència d'aquest esdeveniment féu que part de la facció agermanada, els vençuts, escapessin esporuguits i amenaçats vers altres contrades. Segons En Camp, la fugida és Nova Espanya. Únicament, així, s'entén l'esplendor mexicana. L'últim detall còmplice d'aquest contacte és el tipus d'arbre. A Granada, l'arbre era la morera negra (*morus nigra*), mentre que a València era la morera blanca (*morus alba*). No cal dir que les cròniques

L'Emperador
Carles V

només parlen de la segona varietat, i gens de la primera.

Per a arrodonir el simposi, el darrer ponent fou En Jordi Bilbeny. Autèntic propulsor d'aquests encontres anuals. Ell parlà de: "*Carles I, rei dels catalans i Senyor de les Índies*". Ací, es vol significar la falsedat de la no-participació catalana en el govern i administració del Nou Món. Està documentalment provat com el rei Carles vesteix el seu imperi des de la corona d'Aragó (1518-1520) i, amb més exactitud, des de Catalunya: Molins de Rei i Barcelona. A Saragossa, per exemple, el 20 de setembre de 1518 fa redactar unes constitucions proíndies i, el 9 d'octubre d'aquell mateix any, envia a En Lluís Berrio instruccions precises sobre el poblament del Nou Món a súbdits i naturals dels seus regnes (òbviament, catalans inclosos). Tot plegat, indica que, mentre a Castella l'Emperador no expedeix cap documentació relativa a l'empresa americana, per contra, des d'Aragó

se'n fa un tip. El darrer enviament des de Saragossa (15 de gener de 1519), i abans de partir el 27 cap a Barcelona, és una Reial Cèdula a En Lluís Carròs, membre del consell reial i ambaixador amb seu a Roma, a fi que supliqués al Papa l'annexió d'un cert nombre d'illes americanes al bisbat de l'illa de sant Joan. Una vegada més, tot és molt palmari. Situat ja el rei a Barcelona (iniciis de 1519), restarà ací tot un any. Això, corrobora el pes de la corona aragonesa amb dos puntals excelso: Catalunya i València (eix mediterrani). Així doncs, l'any 1519, la capital de Catalunya va ésser també capital de l'Imperi (europeu i americà). Durant aquest any, Carles I va augmentar -encara més- la seva sobirania: rep la notícia del títol imperial (juliol), dóna la pinzellada definitiva al consell d'Índies privatiu d'Aragó (setembre) i, per últim, Ferran Cortès li comunica la nova obertura territorial amb l'adveniment de la Nova Espanya i la gran ciutat de Mèxic (desembre). Sens dubte, tota aquesta estada va enutjar força la corona castellana, car allà només s'hi havia estat quatre mesos (a diferència dels dos anys catalans). A més, el seu malcontentament també era econòmic puix que els diners recaptats a Valladolid eren gastats per la Cort -solament- a Aragó.

I, en darrera instància, no voldria deixar d'esmentar l'anunci del nou caminar de la Fundació d'Estudis Històrics catalans. Organisme de curta vida, amarat d'il·lusions i obert a tota sensibilitat.

JOSEP LLUÍS RODRÍGUEZ I BOSCH

EL MOISÈS DE CA L'AGUSTÍ I ELS MOSSOS

La veritat és que no n'està gaire. Ens referim que el Sr. Moisès i els mossos, els d'Esquadra, no són gaire amics. Veureu:

Que consti que quan els mossos van començar a substituir la Guàrdia Civil, el Moisès més aviat va estar content. Vell esquerrà li va semblar que feia més país una policia autonòmica que no pas una d'estatal. Fins i tot els trobava, principalment "les mosses" més ben plantats que els membres de la benemèrita.

Ben mirat, durant una bona temporada les relacions entre Moisès i els Mossos no van ser pas dolentes, potser perquè es va donar el cas que ni a peu ni amb cotxe mai hi va tenir cap paraula; però...

Deu fer cosa d'una setmana que el nostre Moisès va sortir a passeig amb la seva esposa, la Sra. Carme qui, tot hi haver complert la setantena llarga, fa una bona patxoca i, ni que no fos així, el Moisès gaudeix de sortir juntets, agafats del braç, pels llocs més bonics de la ciutat. Aquell dia havien triat el passeig de la carretera vella que s'estén cap a fora vila i on la contaminació dels vehicles es quasi inexistent. El passeig és llarg i en arribar al final el Moisès es troba cansat i s'asseu en un dels pedrissos que l'Ajuntament va posar quan les darreres eleccions. La

Sra. Carme diu que encara li falta caminar una estona més –manament del Sr. Metge– li deixa la bossa damunt del banc, al seu costat i recula un centenar de metres passeig enllà.

Tot normal com sempre.

De sobte, aquella frescoreta de la tarda es converteix en una alenada de marinada fresca, fresca i el Moisès, que ratlla els vuitanta, té por d'agafar una galipàndia. Llavors, ell que si, s'aixeca, agafa la bossa de la seva esposa amb la mà esquerra, i el bastó amb la dreta i camina cap a rebre-la.

I els Mossos?

Doncs ara vénen. Un cotxe patrulla s'acosta pel darrere i en veure la silueta alta i prima –jovenívola– del Moisès amb una bossa de senyora als dits, es deturen al seu costat i abans d'adonar-se de la improcèndia de la pregunta, aquesta ja vola de la finestreta estant: “Què passa amb aquesta bossa?”.

El Moisès que conserva el geni de sempre, se'ls mira una mica empipat i sense pensar-s'ho dues vegades els engega: “Doncs mireu. Una estrebada i he arrencat a córrer!”.

Ben mirat això no hagués estat res més que una anècdota per explicar als amics del cafè, si no hi hagués hagut una segona topada amb els membres d'aquesta honorable institució.

Resulta que el Moisès conduïa el seu cotxe a velocitat més que moderada i amb els cinc sentits posats a la carretera. Tant atent està a la feina que ni se n'adona que els Mossos l'avancen i li fan senyal que es deturi.

El Moisès conscient que no ha fet cap infracció, però perduda ja la confiança, afluixa i aparca al seu darrere.

Cortés salutació, papers, tot allò que es fa i la frase que me'l deixa garratibat: “Que no ho sap que no pot parlar amb el mòbil mentre condueix?”.

És clar que ho sap! Però si ell no parlava pas amb el mòbil! Si ni en portava al cotxe! Que sí. Que si ho he vist. Que ho ha vist malament. Que ben clar que tenia la mà a la cara. Que busquin a veure si troben cap mòbil per remei...

—I et van posar la multa? –jo que li vaig dir.

—És clar que no! Com me l'havien de posar?

—No deien que t'havien vist?

—Que es posin ulleres!

—Però, a veure, a mi ja m'ho pots dir. Tenies culpa o no?

—Culpa, de què? – el Moisès va fer una curta pausa i, amb veu més decidida, va repetir.

—Culpa, de què? De parlar amb el mòbil? –i amb veu més fluixa va afegir.

—Si fotia mandonguilles!

JOSEP COMA

CAIXA CATALUNYA

Tel. 973 53 16 73 - Part. 973 53 16 06 - Av. Mil-lenari, 38 - 25200 CERVERA

Hostal
Laumet
Fundat el 1890
TORÀ

Ctra. Barcelona-Andorra, s/n
Tel./Fax 973 47 30 77
25750 TORÀ (Lleida)
www.svt.es/caljaumet
e-mail: caljaumet@svt.es

Pells
Sant Ramon

Av. Santuari, 15 - ☎ 973 52 42 43
SANT RAMON